

ACC. N:R

M. 10600: 1-10.

Landskap: *Dalsland*

Upptecknat av: *Adolf Tell*

Härad: *Valbo*

Adress: *Hungäls*

Socken: *Högåter*

Berättat av: *upptecknaren*

Uppteckningsår: *1948*

Född år *1877* i *Högåter*

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Användning av fula ord och åbörder. s. 1-10.

Lu F 29.

Skriv endast på denna sida!

M. 10600: /.

FOLKLIVSARKIVET

Institutionen för folklivsforskning
vid Lunds universitet

Fråga n:r 1

På 1890- talet sade en bondehustru till sin dotter, då vi höll på och lastade gödsel; du står så högt att en kan se fjasa på dig.

År 1927 berättade en arbetarehustru följande: när ja va liten så va ja ett ärne (ärende) ~~å~~ Lintjärnet å ja skulle fågnas, gomma sa att hon ville bju på gröt. Men ja visste att hon endast hade ^asmålet av hälten havre och älten råg å koka gröt av, å ja har ildri (aldrig) tyckt om gröt, så ja åt inte mö (mycke). Då sa gubben te mig ~~åt~~ gröt tös så växer kycklingen på dig. Å nu så tycker Gustaf (hennes man) att ja har ätit förm^ycke gröt. Detta är ett prov på det fria språket, som ännu förekommer.

På 1890- talet berättade en pojk för en bonde om en fisk, som han hade fångat. Historien var otr^elig och bonden sade: du ä en surra - e riktig surrefitta

Jag minnes ännu sådna namn som fjasa - typpa - musa och det fanns nog flera, men de har gått ur minnet.

Frågan 2 och 3

Vid misslyckat fiske sade man fiskefitt, men någon förklaring till benämningen känner jag ej.

Den som vid badning var sist att få på sig skjortan kallades ofta lögefitt (ej lögefitta)

Frågan 4

Ej så vitt jag äkn minnas.

M. 10600: 2.

FOLKLIVSARKIVET
Institutionen för folklivsforsk-
ning vid Lunds universitet

Frågan 5

Samma svar.

Frågan 6 och 7

även fespåsar = byxor

Ordet fespåse = en skrytsam man. Drakasshål = en vekling.

Förlåt sammanhanget, men följande ramsa vill jag i alla fall inflika här
blant skällsorden. Du ä puckelrygga å skvalekodd (pungbräck) du har
kattehaler å bärfiserygg, du äte upp nådåret för räven å ducke upp
mjölken för rackers katt, ja ska dra ut rasstarmen dig ~~tre~~ tre alnar å
strö elmörja på.

~~Måga~~ En vallpojke hade slarvat med sitt arbete och hans husbonde,
som var född på 1850- talet, sade då du en surrekodd. samme man brukade
vid liknande tillfälle säga du ä en skvalekodd. Om en föga arbetes -
duglig torpare sade han, att han var en dyngkekuk. En dräng Johan Bryn-
gelsson, född på 1860- talet, skulle en gång smörja ett kärrehjul och
råkade då få smörja på händerna: då sade han "tvi fläsk sa bon (bonden)
då han bet i fitta." *partis å sid 3*

Utan sammanhang må följande anföras. Min farfar (född 1823)

skulle låta skjuta en hynda och sade då till hyndan, du går här mä en
fege rav(röv) du ska snrt dö.

Frågan 6 Och 7

M. 10600:3.

Barnmorska benämndes ofta musmoster. Lånfittefasten hörde jag på 1890-talet, men jag känner ingen förklaring på ordet. En berusad man tillropade en mötande, obekant person ordet "Bekfitta", ett annat skällsord var kofittefördärvare. Förklaringen är okänd. Tilläggas må att på 1890-talet sades det på fullt allvar, att ett foster hade uppstått från tidelag mellan en man och en ko.

Frågan 8

Historien om friaren har jag ej ^hört men i liknade om en präst som hade fått en ny dräng, som sade sig heta -spicken (=fallos) och då prästen en gång stod på prädstolen kom han att se att drängen skrattade i kyrkan. Han sade då, ni karlar där "ha ut spicken" *ut Palads även Specken*

En murare sade år 1920 till sin lärling, som råkade att få fog över fog, då han murade med tegel- är du förbannad ska du mura fitt i fitt. (Jag ^hörde samma sak i Berlin 1906 på ett kyrkbygge, fasten orden där voro fuss in fuss) Den klyka som en snickare sätter dörren i då den skall hyvlas på kanten kallas ofta horan. Jag frågade en gång en stenhuggare (född 1863) om han inte visste något hyggilgt ~~namn~~ namn på en detalj på en stenkran och fick till svar jag har aldrig hört annat än tasken. En något äldre man sade om sina händer, se så stora fitteharker ~~i~~ jag har.

Frågan 9

M. 10600: 4.

Min mor brukade säga -om du sjunget tidigt på morgonen så kommer du i hökeröven inan kvällen . Vid en avvägning för maskinfundamenten, för en maskinmontör sade han, inte är det så noga det skall väl inte i fittan håller.En skolelärare sade till oss pojkar, då vi tvkade för att gå ut i regnväder - å skit,ut mä er. Du va en skit som inte kunde hålla fast hästen.

Frågan 10

En bonde född på 1820- talet sade om en sugga - hon behöver att komma till runne (orne)dä ser jag för hen ä rö (röd) på bäranet.Baggens organ kallades städse väremege. Tjurens tjurepese.

Äldere personer yttrade ofta på skämt,särskilt till pojkar -ja ska gälla dig. Min farfar (f.1823)sade en gång då han var full,till sin måg - du ä en gällväre. Mågen var barnlös. Detta ordet -gälla" brukas så mycket,att det måste vara en kvarleva från äldre tider. Ex ja ska göra en kofte å gälla dig. Kloften såg jag tillverkas av en c:a 9 cm. pinne som klövs i mitten och ett snöre bands om ene ändan på de båda halvorna och ett annat snöre var i ordning för att binda om den nadra ändan på ~~MMMM~~ kloften då den var satt på koddén. Ex år 1888 eller 1889 voro några gubbar tillsammans och drack kaffe halv så pas grundligt att de voro onyktra.En föreslog då att en ung dräng skulle gällas.

FOLKLIVSARKIVET
Institutionen för folklivsforskning vid Lunds universitet

Forts. å fråg. 10

M. 10600:5

FOLKLIVSARKIVET

Institutionen för folkvetenskap
vid Lunds universitet

Drängen var inte glad åt saken, men han vågade inte sätta sig på tvären. En av gubbarne gjorde en klofte och i stället för ett snöre ryckte han tagel ur svansen på en häst. En annan tog tömmarne ur en sele och en tredje brynade en täljknv. Alla dessa förberedelserna gjordes demonstrativt i drängens åsyn. Sedan fördes drängen ut på ett gärd~~e~~ och där ställdes han på alla fyra och man band hans armar och ben. Då jag var nyfiken och ville se på litet närmare, så blev jag bortkörd men hann doch se att man dr^{og} ned hans byxor, allt under mycken gyckel. Gubbarne förklarade senare, att det gick inte för att det var förlågt under knä~~na~~ så de kom inte åt att gälla honom. Gycklet varade minst en halv timma.

Frågan 11

Några fula ord vid höbärgning känner jag ej. Ordet röven var inte anstötligt. Ex en "bättre" bondhustru frågade min far om verkigen¹ beväringarne, vid mönstring, måste vara hel nakna. Då svaret blev ja sade hon att det var oblygt för "en vill ju inte visa folk rava". Att männen voro kraftigare i sina uttryck än kvinnorna ~~MM~~ var vanligt. Att männen utan tvekan stälde sig mot sitt åkdon, en vägg eller ett träd^{de} då kastade sitt~~v~~ vatten även i kvinnors närvaro var rätt vanligt. Även en gång såg jag en hustru (född 1854) kasta vatten på baksidan av en kärre då det stod flera karlar på dem motsatta sidan och detta utan att det

väckte uppmärksamhet.

M. 10600:6.

FOLKLIVSARKIVET
Institutionen för folklivsforskning
vid Lunds universitet

Farts & prägen 6-7

Samma man som brukade den långa rauran
Skällsard (han var född 1874) brukade då han var full be-
rätta huru det gick till hans far dog. Först hvar han
så när han ä så föllde han på lisen (fallor) ö så
då han.

Frågan 12

M. 10600: 7.

FOLKLIVSARKIVET
Institutionen för folklivsforsk-
ning vid Lunds universitet

Helt voro bl.a. följande gåtor.

En svarte man kom till mig i mörkret, han peka å ja näka, han han stack å ja vack, men han bega inte för än han kört pluggen i mäj. En loppa.

Man kavlar upp det långa å vänder ut det vrånga vänder buk imot buk kör in å drar ut. = Tvättar en smörkäena. Kärnan såg ut som en vid men kort tunna med ett sprund å sidan. Man kavlade upp kockärmen och vände härvid ut ärmfodret.

Frågan 13

Så vitt jag känner till så badade bada- män och kvinnor var för sig. Det var vanligt blant pojkar, att den som sist fick på sig något klädesplagg fick heta lögefitt.

Frågan 14

På 1880 och början av 1890- talet var det ej ovanligt, att det på enklare gårdar fans en sophög vid sidan av ingången och att karlarne där kastade sitt vatten, kvinnorna däremot sökte sig i regel en avskild plats. I mitten av 1880- talet stod jag en gång så och blev då av en torparehustru tillfågad - vad håller du i. Jag minnes rätt klart, att jag tyckte frågan var oblyg.

Frågan 15

M. 10600: 8.

FOLKLIVSARKIVET

Institutionen för folklivsforskning
vid Lunds universitet

Om två karlar kastar sitt vatten i kors så får skam ont i huvudet.

Om man kastar vatten just som man skall gå bort och uträtta ett ärende, så betyder det att man inte uträttar sin sak eller att man misslyckas. Om man däremot gör sitt tarv så har man bättre tur.

Någon annan vidskepels i denna sak känner jag ~~inte~~.

Frågan 16

Att uppmana någon att kyssa sig i röven var vanligt: att kyssa sig i röven utan att lägga skjortan emellan, att kyssa skithålet.

Om man råkade att (ofrivilligt) visa sin bakdel, så skulle man kasta en sten (ej på åskådaren) för anars kunde samma upprepas. Om man såg den blottade ändan på någon så skulle man kasta en sten anars så kom man själv i samma belägenhet. En annan skymf var att klappa sig där bak förekom, men något blottande av baken (som mycket förkommit) ~~##~~ känner jag intet ex på, i min hembygd.

Då en man sade att han skulle skjutsa länsman, så var det att gå ut och göra sitt tarv. Båda handlingarna voro av pockande natur och om så tänker sig att "huset" var avlägset och snöyra, så är saken förstålig

Forts. å frågan 16

M. 10600:9

FOLKLIVSARKIVET

Institutionen för folklivsforskning
vid Lunds universitet

En bonde hade fört sin häst på trottoiren i Vänersborg och blev antastad av plisen men klarade sig in genom ett fönster. Väl inkommen var han omedelbart färdig att klappa sig i baken år polisen. "Då va riktigt åt an" sade de andra gubbarne.

~~En bonde ropade till en annan bonde att slå honom i ryggen. Han svarade att han inte ville slå honom i ryggen. Han svarade att han inte ville slå honom i ryggen.~~
En bonde ropade till en annan köss mig i röven så du bryter både armar å ben å hals av dig. Dock var han inte en inföddig på dalsland.

Det fanns en sed på dalsland, som jag inte funnit annorstädes, Det kallades att sicka på töserna och utfördes så, att en karl pekade mot och hälst vidrörde kvinnans kläder mitt för underlivet. Detta gjordes med tummen och samtidigt gjordes ett pipade ljud, som uppstår då man suger in luft mellan slutna läppar. Samma ljud är vanligt då man skall bringa en häst att böja gå. Att "sticka" med en käpp var ohövligt. Vid ett gille i hembygden vöro flickorna samlade i den halmörka förstugan, då var det en kvick pojk (född 1872) som hastigt smet omkring och stack på var och en av flickorna. De senare sökte visserligen väja sig eller markerade att väja sig, men ingen tog anstöt. Samme pojke sökte även härma de rörelser som en tupp^uerstundom gör då han springer runt en höna under det att han skrapar sig på, det fränvända, benet, med vingen.

Tilläggas må att pojen i fråga kom från ett religiögt hem och var själv
flitig kyrkobesökare. ^s *M. 10600:10.*

Några magiska veränknigar av att visa underlivet känner jag ej,
det hidrar dock inte att sådana ⁿtakeriktningar funnits.

Frågan 17 och 18

Att skända en person genom att visa honom ~~kaken~~ även att göra
sitt tarv i samma syfte hörde jag väl talas om men vanligtvar det inte
Sådant var det "sluffsesate ja vet" sade en allvarlig man. Flepa å gan-
ta dä kan en göra de må våra, men visa rava ska en inte, sade samme man.

~~Måga~~MMMM

N:r 19. Ej kämt för mig.

Det var tidigt jag reste från mitt hem, i Högsäter på Dalsland
och många minnen hava bleknat. Intet är diiktat utan allt är ihågkom-
ster. Jag ber om överseende för slarvigt skrivsätt.

Kungälv i jan 1948

Adolf Tell, född 1877